

Att ha barn och sköta barn är hart när det enda jobb man kan få ha utan utbildning. Men nya vindar blåser. Nu har eleverna redan i grundskolan ett ämne som heter *Barnkunskap* — ett jättekliv i rätt riktning. (Personerna på bilden har inget samband med artikeln.) Foto: Leif Åkerström.

Föräldrautbildning — teori och praktik

Den danska psykoterapeuten Wulff Feldman ger i boken *Föräldrautbildning i samtalsgrupp* handledning för gruppledare och föräldrar. Inga-Greta Agrell har bedömt boken och redogör för egna erfarenheter som läkare vid gruppsamtal med föräldrar vid barnavårdscentralen i Jörlanda.

I BÖRJAN på 1950-talet gav dåvarande Medicinalstyrelsen tillstånd att anordna "särskilda mottagningar" för ett mindre antal barn i arislutning till de ordinarie BVC-mottagningarna. Dessa "särskilda mottagningar" var avsedda för individuell, något mer tidskrävande rådgivning i uppfostrings- och uppfödningsspörsmål.

Möjligheten utnyttjades förhållandevis sparsamt, beroende på dels bristande tid, dels kanske något otillräcklig utbildning i barnpsykiatri och psykologi hos de ansvariga läkarna.

Som BVC-läkare begagnade jag mig emellertid av den erbjudna möjligheten och arbetade dels med enstaka familjer, dels med föräldrar i grupp. Behovet visade sig vara hart när oöverskådligt, såväl det öppna som det dolda. Man kan anse att detta Medicinalstyrelsens initiativ var fröet till vad som senare kallats föräldrautbildning och som de sista åren börjat söka sin form. Nuvarande Socialstyrelsen stöder projektets utveckling.

□ Utbildning eller terapi?

Den kända danska psykoterapeuten Wulff Feldman har i en bok *Föräldrautbildning i samtalsgrupp* (AWE/Gebers) presenterat en metod till handledning för gruppledare och föräldrar. Boken innehåller en för fackfolk intressant uppläggning av arbete med familjer och föräldragrupper, men jag ställer mig tveksam till om man utan grundutbildning i psykologi och kanske även sociologi kan tillgodogöra sig innehållet.

Det är för mig mer en lärobok i familje- och gruppterapi än en handledning i föräldrautbildning. Författaren tycker inte om uttrycket "föräldrautbildning" men använder det själv, eftersom det är vedertaget. Han associerar till läraren som sitter i katedern ovanför ett andäktigt lyssnande auditorium och vill inte ha det så. Feldman är inte ensam om att polemisera mot namnet *utbildning* i detta sammanhang.

Han är i gott sällskap med alla dem som anser att "sköta barn, det måtte man väl kunna, inte måste man ha utbildning till det". Nej gubbevars, det är faktiskt så att ha barn och sköta barn är hart när det enda jobb man kan få ha utan utbildning. Detta — att vårda barn — som är det viktigaste och ansvarsfullaste arbete som existerar i vårt samhälle kan vem som helst få ägna sig åt.

Många stegar sig om man bara antyder något om utbildning. Förr i världen talade man om flickor, som inte ansågs gångbara på äktenskapsmarknaden och kanske inte så intellektuellt kapabla att gå ut i arbetslivet i dessa ordalag: "Duger hon inte till något annat så kan hon ju alltid sköta barn".

Man välsignar de nya vindar som blåser. Nu har eleverna redan i grundskolan ett ämne som heter *Barnkunskap* — ett jättekliv i rätt riktning.

□ Dubbla budskap

Feldmans bok är i viss mån mot-

sägande, den ger oss något av dubbla budskap: I förordet utropar förf.: "Föräldrar kan själva". När man går in i boken får man följa författaren i psykologiska djupdykningar, tillgängliga för fackfolk men som en vanlig förälder nog har svårt att smälta.

Feldman har alldeles rätt i att samtalsgruppen är rätt form för föräldrautbildning. Den ger deltagarna möjlighet att lära känna varandra, att utbyta erfarenheter och att stödja och hjälpa varandra på ett betydligt effektivare sätt än den magistrala föreläsningen eller lektionen.

Men det är viktigt att hålla arbetet på ett intellektuellt plan, att skydda deltagarna från att "förprata sig", d v s att utlämna sin personlighet på ett sådant sätt att de sedan ångrar sig och kanske i värsta fall inte vågar återkomma. Det gäller att vara rädd om deltagarna så att ingen behöver ha känslan att ha gjort bort sig. Ledarna i gruppen måste styra samtal och diskussion så att varken enskild eller grupp hamnar i *terapisituation*, som lätt uppkommer om känslorna släpps alltför lösa med just de risker som nämnts.

□ Konkreta problem

De föräldrar jag samarbetar med brukar på våra träffar ta upp konkreta problem, och diskussionen rör sig sedan om hur de olika deltagarna ser på detta problem och hur man kan tänka sig att tackla situationen. Ett strikt intellektuellt bearbetande hindrar naturligtvis inte att man känner med och för varandra. Som ledare bör man vara lyhörd och se till att den som behöver kvalificerad psykisk hjälp verkligen får sådan — men rätt forum är i sådant fall inte en samtalsgrupp för föräldrautbildning. Feldmans bok skulle vinna på att han drog en bestämd gräns mellan samtalsgrupp och gruppterapi.

□ Somatiken borttappad?

I Feldmans bok om föräldrautbildning saknas synpunkter på den kroppsliga barnavården — somatiken. I de gruppsamtal med föräldrar som sedan några år pågått vid min barnavårdscentral i Jörlanda (Stenungsundsområdet) deltar som ledare läkaren, BVC-sköterskan och någon gång (beroende på tillgång) en psykolog.

Vi håller oss inte bara till psykologiska ämnen "uppfostringsfrågor" utan fäster stor vikt även vid den kroppsliga vården av barnen: Kostfrågor, barnsjukvård i hemmet, sömnbehov, utevistelse i skiftande väderleks- och klimatförhållanden o s v. Om man ska använda den något pretentiösa benämningen *Föräldrautbildning*, får kravet på utbildning även i kroppsliga frågor vara ett bestämt villkor.

Feldman bygger sin metod på möjligheten att få någorlunda homogena grupper, d v s föräldrar med barn i samma ålder. Han menar att föräldrautbildningen ska börja redan under graviditeten — något som man helt instämmer i — och att gruppen sedan ska följas åt under barnens uppväxt. Detta senare är ett orealistiskt önskemål. Befolkningen är i många fall alltför rörlig för att kontinuitet i gruppen ska kunna bibehållas.

I glesbygd som hör till mitt distrikt är s k åldershomogenitet beträffande aktuella barn dessutom ogenomförbar — befolkningsun-

derlaget är för litet. Fullständig kontinuitet i samarbetet inom gruppen är också svår genomförbar. En s k gruppprocess kan påbörjas, men svårighet med barnvakt och liknande kan ibland hindra någon förälder att närvara, varvid svårighet kan uppstå att hålla samman gruppen. Att ta med små barn till gruppsamtal är ett annat sätt på något ställe stör och försvårar koncentrationen i gruppens arbete.

Vi har lagt upp vårt arbete på en anspråkslös men realistisk nivå. Vi arbetar inte efter åldershomogenitet utan med problemcentering. Vi diskuterar valören av t ex trots och aggressivitet i olika åldrar, jämför samma beteende i 3- och 7-årsåldern, ställer det mot den vuxnes beteende o s v.

□ Gruppdeltagarna väljer ämnen

Deltagarna i vår grupp får själva komma med önskemål och frågor att diskutera. Det kan vara teoretiska eller praktiska, psykologiska eller somatiska (kroppsliga), som vi med utgångspunkt från lämplig litteratur och egna erfarenheter diskuterar. I första hand får alltså deltagarna föreslå ämnen. Men i den mån psykolog, sjuksköterska eller läkare vill förmedla en information eller åsikt hemställs till gruppen att få ta upp även de ämnen vi föreslår.

I våra diskussioner nöjer vi oss inte med auktoritära råd och helst inte med kompromisser. Vi jobbar tillsammans med ett förslag för att så långt möjligt är uppnå konsensus — samförstånd. Detta innebär inte en dogmatisk bearbetning av gruppmedlemmarna utan ett diskuterande av metoder och förslag så att de kommer så nära ett accepterande som möjligt.

□ Realistisk nivå

I en konventionell föreläsningsserie bygger den ena föreläsningen på den andra. Vårt arbetssätt avviker från detta mönster. Vi försöker ge varje sammankomst en utformning sådan att även de som av någon anledning inte kunnat vara med den ena gången ska kunna hoppa in i sammanhanget — kanske med någon liten rekapitulering av vad som skett vid föregående sammankomst, vilket ju kan vara ett nyttigt repetitorium för oss andra.

Efter att i åtskilliga tiotal år ha arbetat enligt denna modell har jag funnit den realitetsanpassad, och eftersom åtskilliga deltagare återkommer år från år, vågar vi uppfatta metoden som användbar.

Feldman framhåller att åskilliga av deltagarna i hans grupper anser att största behållningen av föräldrautbildningen är att föräldrar upptäcker att de inte är ensamma om att ha problem med barnen och att känna sig osäkra. Kontakten mellan olika föräldrar ökar, man kan öppet diskutera problem och utbyta erfarenheter. Detta stämmer helt med våra erfarenheter och vår uppfattning.

Som helhet kan om Feldmans bok sägas att den är intressant för en gruppleddare med psykologisk skolning. I händerna på en lekmat kan den ge upphov till missförstånd och ibland rent farliga "terapeutiska grepp".

Man saknar i Feldmans boken bibliografi, som skulle höja bokens värde och vidga referensramen

Inga-Greta Agrell